3

PSİKOLOJİ · 3. ÜNİTE · 3. KONU

Öğrenme Türleri

Veteriner kliniğini görünce titreyen köpek, övüldükçe tekrar eden sporcu ve sudoku düzenini bir anda fark eden öğrenci aynı yoldan mı öğrendi?

Psikologlar öğrenmeyi üç yaklaşımla açıklar

Davranışçı

Gözlenebilir davranış ve sonuçları

Sosyal-bilişsel

Gözlem, model alma, motivasyon

Bilişsel

İçsel zihinsel süreçler

Bütün örnekler öğrenmedir ama **aynı yoldan** gerçekleşmez.

felsefesinifi.com

Davranışçılar yalnızca gözlenene bakar

Davranışçı yaklaşım

Öğrenmeyi dışarıdan **gözlenebilen davranışlardaki** kalıcı değişikliklerle tanımlar; zihinde olup bitenleri açıklamanın dışında bırakır.

Öğrenmenin ilkeleri insanda da hayvanda da benzer işler; ilk deneyler bu yüzden hayvanlarla yapıldı.

felsefesinifi.com

Klasik koşullanmada uyarıcılar eşleşir

Klasik koşullanma

Başlangıçta tepki yaratmayan bir uyarıcının, anlam taşıyan başka bir uyarıcıyla eşleşince **tepki oluşturma gücü kazanmasıdır**.

Önce

Zil sesi tek başına tepki oluşturmaz.

Eşleştirme

Zil sesi et ile eş zamanlı sunulur; tekrarlanır.

Sonra

Yalnızca zil sesi salya salgılatır.

İvan Petroviç Pavlov (1849-1936) bunu köpeklerin sindirim sürecini incelerken gözlemledi.

felsefesinifi.com

Klasik koşullanma beş kavramla anlatılır

Kavram	Anlamı	Pavlov'un deneyinde
Nötr uyarıcı	Tek başına tepkiye yol açmayan uyarıcı	Koşullanmadan önceki zil
Koşulsuz uyarıcı	Öğrenme olmadan koşulsuz tepkiyi ortaya çıkaran uyarıcı	Et
Koşulsuz tepki	Koşulsuz uyarıcıya verilen doğal, öğrenilmemiş tepki	Ete karşı salya
Koşullu uyarıcı	Eşleştirildikten sonra tepki oluşturan uyarıcı	Koşullanmadan sonraki zil
Koşullu tepki	Koşullu uyarıcıya öğrenme yoluyla verilen tepki	Zil sesine karşı salya

felsefesinifi.com

Koşullu tepki söner, geri gelir, genellenir

Süreç	Ne olur?
Sönme	Koşulsuz uyarıcı verilmeden tekrarlanan koşullu tepki zamanla zayıflar ve ortadan kalkar. Zil çalıp et verilmezse köpek tepkiyi bırakır.
Kendiliğinden geri gelme	Sönmeden bir süre sonra koşullu uyarıcı sunulunca tepki kısa süreli ve zayıf biçimde yeniden ortaya çıkar.
Genelleme	Koşullu uyarıcıya benzeyen uyarıcılara da tepki verilir: farklı tonlardaki zillere salya.
Ayırt etme	Benzerler arasından yalnızca koşulsuz uyarıcıyla birlikte sunulana tepki verilir.

felsefesinifi.com

Edimsel koşullanmada davranış sonucuyla şekillenir

Edimsel koşullanma

Organizmanın olumlu sonuçlara ulaşmak ya da olumsuz durumlardan kaçınmak için bazı davranışları sergilemesi ya da bunlardan **kaçınmasıdır**.

1

Fare rastgele davranır; kaba yaklaşınca yiyecek gelir.

2

Kabın yanında daha çok zaman geçirir.

3

Kola dokunması beklenir; dokununca yiyecek gelir.

Skinner (1904-1990) kutusunda: Davranışın **hemen ardından** gelen yiyecek, davranışın ödüllendirici sonuçla eşlenmesini sağlar.

felsefesinifi.com

Pekiştireç davranışı artırır, ceza azaltır

Kavram	Anlamı	Skinner kutusunda
Olumlu pekiştireç	İstenen davranışın sıklığını artıran, hoş karşılanan uyarıcı	Kola dokunana yiyecek
Olumsuz pekiştireç	Uygun tepkide hoşa gitmeyen uyarıcının kaldırılması; davranış artar	Kola dokununca hafif elektrik akımının kesilmesi
Ceza	Hoşa gitmeyen uyarıcı vermek ya da hoşa gideni geri almak; davranışın kalkmasını hedefler	—

felsefesinifi.com

En sık karıştırılan ikili: Olumsuz pekiştireçte hoşa gitmeyen **kaldırılır**, amaç davranışın **devam etmesidir**. Cezada hoşa gitmeyen verilir ya da hoşa giden geri alınır, amaç davranışın **ortadan kalkmasıdır**.

Thorndike'ın kedisi deneme yanılmayla öğrendi

İlk deneme

Rastgele davranır; kolu tesadüfen çekip çıkar.

Yeniden

Çıkışı ilkinden daha kısa sürede bulur.

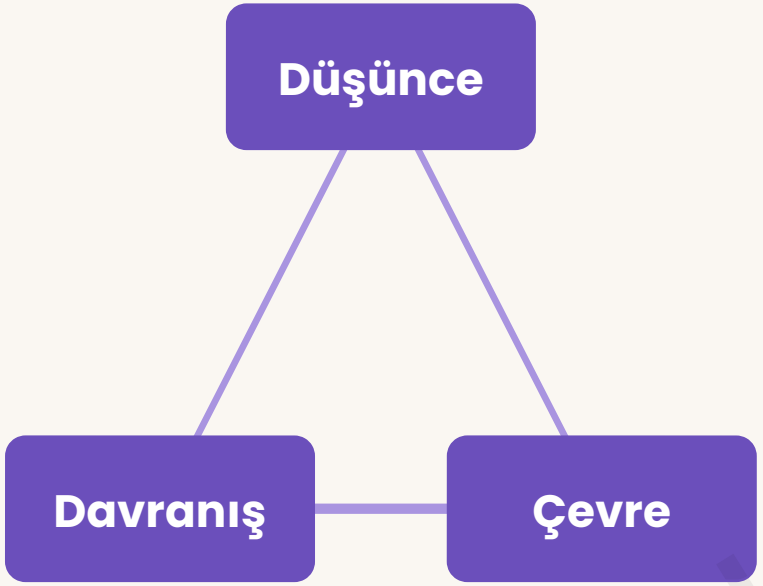
Tekrarlandıkça

Doğru tepkiyi giderek daha hızlı gösterir.

Edward Lee Thorndike (1874-1949) "bilmece kutusu" ile uyarıcı-tepki bağlarını araştırdı. Bu öğrenmeye **deneme yanılma yoluyla öğrenme** denir.

felsefesinifi.com

Bandura: Düşünce, davranış ve çevre birbirini belirler

Karşılıklı belirlenim

Kavram	Anlamı
Öz yeterlik	Başarılı olma ya da görevi tamamlama yeteneğine olan inanç
Model alma (gözlem yoluyla öğrenme)	Başkasının davranışlarını ve sonuçlarını izleyerek bilgi ve beceri kazanma
Dolaylı pekiştirme	Bir davranışın sonuçlarını gözlemleyerek onu sergileyip sergilememeye karar verme

Albert Bandura (1925-2021): Öğrenmek için gözlem yetmez, motivasyon da gerekir; motivasyon dışsal (ödül, ceza) ya da içsel (merak, başarı duygusu) olabilir.

felsefesinifi.com

Paylaşmayı izleyen çocuklar daha çok paylaştı

1. grup

Paylaşma, yardım ve iş birliği içeren çizgi film

ve

2. grup

Belirgin paylaşma ya da yardımlaşma içermeyen çizgi film

Paul Mussen (1922-2000) ve **Nancy Eisenberg** (1950-...): Paylaşmayı konu alan filmi izleyen çocuklar materyallerini arkadaşlarıyla **daha sık paylaştı**.

felsefesinifi.com

Ahilikte çırak ustasını izleyerek öğrenir

İzler

Çırak önce ustasını izler.

Dener

Küçük görevler alır.

Pekiştirilir

Doğru yapınca övülür, yeni görev alır.

Ahilik, 13. yüzyılda Anadolu'da gelişen esnaf ve zanaatkâr örgütlenmesidir.

felsefesinifi.com

Bilişselcilere göre öğrenme zihinde gerçekleşir

Gizil (örtük) öğrenme

Farkında olmadan edinilen bilgi, uygun koşul oluşana kadar davranışa dönüşmez.

Bilişsel harita

Çevre hakkında zihinde oluşturulan, yön bulmada kullanılan harita

Kavrayarak öğrenme

Deneme yanılma değil, ani bir içgörüyle çözüme ulaşma

Öğrenme bilgiyi **aktif biçimde işleme ve anlamlandırma** sürecidir.

felsefesinifi.com

Tolman ve Honzik'in fareleri ödülsüz de öğrendi

Grup	Ne yapıldı?	Sonuç
İlk günden yiyecek	Hedefi bulunca her seferinde ödül aldı.	Her gün biraz daha az hata yaptı.
11. günden itibaren yiyecek	İlk on gün ödülsüz dolaştı, sonra ödül aldı.	Ödül başlayınca hızlı ve hatasız ulaştı.
Hiç yiyecek verilmeyen	Deney boyunca ödül almadı.	Hata sayısı fazla kaldı.

felsefesinifi.com

Edward C. Tolman (1886-1959): Fareler labirentte bir **bilişsel harita** oluşturmuş; bilgi ancak ödülle davranışa dönüşmüştür.

Köhler'in tavukları ilişkiyi öğrendi

Eğitim

İki gri kartondan yalnızca koyu olanda yem verilir.

Sınama

Bu karton ile ondan da koyu yeni karton gösterilir.

Seçim

Tavuklar daha koyu olan yeni kartonu seçer.

Tavuklar belirli bir kartonu değil, kartonlar arasındaki **ilişkiyi (koyu-açık)** öğrendi.

felsefesinifi.com

Üç yaklaşım öğrenmeyi farklı açıklar

Ölçüt	Davranışçı	Sosyal-bilişsel	Bilişsel
Neyle açıklar?	Uyarıcı-tepki bağı ve sonuçlar	Gözlem, model alma, motivasyon	Bilgiyi işleme ve anlamlandırma
Zihinsel süreçler	Açıklama dışında	Beklenti ve inançlar önemli	Merkezde
Temsilciler	Pavlov, Thorndike, Skinner	Bandura	Köhler, Tolman (ve Honzik)
Temel kavramlar	Koşullu-koşulsuz uyarıcı ve tepki, sönme, genelleme, ayırt etme, pekiştireç, ceza	Karşılıklı belirlenim, öz yeterlik, model alma, dolaylı pekiştirme	Gizil öğrenme, bilişsel harita, kavrayarak öğrenme

felsefesinifi.com

Duygusal bulaşma öğrenilmez, kendiliğinden olur

Bir arkadaşın kahkahası seni de güldürür, biri esneyince sen de esnersin.

Kramer, Guillory ve Hancock: Duygulara dair görsel ya da işitsel ipuçları kendiliğinden tepkiler başlatır.

Bu süreç bilinçli öğrenmeden çok **doğuştan gelen biyolojik yapıların** sonucu sayılır; nörobilimsel araştırmalara göre **ayna nöron sistemiyle** ilişkili olabilir.

felsefesinifi.com

Düşün

Bir yabancı dili öğrenirken üç yaklaşımdan hangisi süreci en iyi açıklar?

felsefesinifi.com

